

Marina Tomas¹

Truhelkin Plein air: feministička romansa?

Ime Jagode Truhelke u hrvatskoj književnosti najčešće se povezuje s njezinim djelovanjem na području dječje književnosti, prvenstveno zahvaljujući uspjehu njezina dječjeg romana *Zlatni danci*. Ipak, njezin književni opus mnogo je širi i tematski raznovrsniji te obuhvaća različite žanrove i motive. Jedan od važnijih, a često zapostavljenih dijelova njezina opusa, psihološki je roman *Plein air* (1897), koji se izdvaja kao jedno od prvih djela koje anticipira ključna zbivanja u hrvatskoj modernini. Radom se nastoji utvrditi, analizirajući narativne elemente romanse Pamele Regis, kako *Plein air* sadrži sve ključne sastavnice tipične za ljubavnu priču, ali i pokazati kako se roman ne iscrpljuje u okvirima romanse, već se proteže prema kompleksnijim pitanjima, čime se afirmira kao jedan od značajnih feminističkih romana u hrvatskoj književnosti.

Ključne riječi: Jagoda Truhelka, Pamela Regis, *Plein air*, romansa.

1. Uvod

Brojne su opisne kategorije kojima možemo okarakterizirati i valorizirati književnu veličinu hrvatske književnice Jagode Truhelke. Njezinu osobnost obuhvaćaju uloge spisateljice, učiteljice, pedagoginje i feministice. Međutim, unatoč tim različitim dimenzijama njezina angažmana, javna percepcija Truhelkine književnosti tijekom povijesti bila je obilježena epitetima poput „zaboravljene“, „nedovoljno afirmirane“ i „podcijenjene“. Ohrabrujuće je ipak primijetiti da se u posljednjim desetljećima mijenja društvena i znanstvena recepcija njezinih djela, osobito zahvaljujući nastojanjima Filozofskog fakulteta u Osijeku, koji je godinama organizirao znanstveni skup „Zlatni danci“ posve-

1 Marina Tomas, mag. educ. philol. angl. et hist., Ulica Ive Tijardovića 4, 31000 Osijek, Hrvatska. E-pošta: marina.kolar@gmail.com.

ćen Jagodi Truhelki, što je rezultiralo novim analizama i interpretacijama njezinih djela, a time i dubljim razumijevanjem njezina životnog puta i književne baštine. Unatoč pozitivnim pomacima, i dalje ostaje dojam da je Truhelkino djelo nedovoljno zastupljeno u širem kulturnom diskursu. Naime, njezin opsežan opus, koji uključuje prvi dječji roman, feministički roman, epistolarni roman, kao i povijesne romane, zaslužuje mnogo veću pozornost od reduciranja njezina stvaralaštva na površinske karakteristike, poput pitanja u kvizovima o autorici „Zlatnih danaka“².

Zlatni danci su, dakako, njezino najpoznatije djelo u kojem je opisan život u Osijeku krajem 19. stoljeća, pri čemu je grad simboličko mjesto i ishodište traganja za korijenima, identitetom i pripadanjem (Nemec, 1994, 200). Stoga je to ne samo dječji roman, nego i povijesni roman grada i, kao takav, nudi vrijedan materijal za proučavanje povijesti svakodnevice s kraja devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća. Roman je objavljen 1918. i dio je trilogije koju još čine *Gospine trešnje* (1943) i *Crni i bijeli dani* (1944). Samostalne anegdote povezane dječjim likovima Jagode (u romanu Anice) te njezine braće, Čire i Dragoša, prikazuju atmosferu građanske intelektualne obitelji toga doba. Za razliku od svoje suvremenice Ivane Brlić-Mažuranić, Truhelka nije uklapala u svoje priče moralna načela nenametljivo i bez racionalnih komentara, već je prikazima svakodnevnih igara, dužnosti i običaja nametala jasnu poruku da su vjera, domoljublje i pravda najvažnije odlike ispravnog življenja (Detoni Dujmić, 1998, 121).

Ipak, prije slave koju je postigla *Zlatnim dancima* i koji su je svrstali u kategoriju dječje književnice, Truhelka je napisala nekoliko drugih vrijednih djela, od kojih se posebno ističu psihološki feministički roman *Plein air*, epistolarni roman *U carstvu duše* te povijesni romani *Tugomila* i *Vojača*. U navedenim djelima Truhelka se bavi prvenstveno ženskim likovima te ona pripadaju počecima modernog ženskog pisma jer je u njima sukladno estetici moderne naglašeno unutarnje portretiranje ženskih likova i psihološka analiza odnosa spolova, s obzirom na aktualna pitanja o ženskoj slobodi, duhovnosti i senzibilitetu (Detoni Dujmić, 1998, 110). Stoga, njezini su romani, ne samo narativno, već i ideološki, značajno doprinijeli razvoju feminističkih motiva i tema u književnosti vremena.

2. Plein air

Kako zaključuje Dunja Detoni Dujmić, u Truhelkinim proznim djelima odražava se njezino zanimanje za svijet žene i odnos spolova. Iako je u pitanju

2 Kao ilustracija šireg konteksta percepcije Truhelkinog književnog opusa, uključujući i intelektualne krugove, može poslužiti i anegdotalni razgovor autorice rada s jednim poznatim zagrebačkim kazališnim redateljem. Tijekom tog razgovora, redatelj je komentirao da „oni u Zagrebu ne čitaju Truhelku“.

uvijek jednostavna ljubavna priča, psihološka analiza likova je uvijek vrlo detaljna. Peripetija nastaje na crti osjećajnog i intelektualnog sukoba spolova, a mjesto i vrijeme radnje je suvremeno. Kada bismo izbrojili Truhelkine ljubavne parove, došli bismo do broja od nekoliko desetaka koje su pratili manji ili veći nesporazumi, kraći ili duži rastanci, istodobna privlačnost i odbojnost, nepodudarnost ideja, morala ili postupaka. Dramu između spolova Truhelka često privodi bračnoj sreći (*Plein air*), iako katkad (*Tugomila*, *Vojača*) pobjeđuje i ženska odluka o pravu na obrazovanje, slobodu postupaka i ideja te neovisnost o suprotnom spolu (Detoni Dujmić, 1998, 109–110).

Plein air (1897) psihološki je roman naglašene feminističke ideje koji je u nastavcima izlazio u časopisu *Nada*. Prethodi gotovo svim značajnijim književnim zbivanjima u hrvatskoj modernosti te stoga pripada samim početcima hrvatske moderne (Detoni Dujmić, 1998, 111). U romanu je Truhelka dotaknula pitanja o ženskim pravima, bračnim normama, društvenim stereotipima i etičkim dilemama. Prva je u hrvatsku književnost uvela intelektualno superiornu ženu koja odlučno zastupa ideju o ženskim pravima (Nemec, 1994, 248). Roman se temelji na dvjema usporednim ljubavnim pričama – prva i glavna je složena, teška i detaljno opisana (Zdenka i Vlatko), a druga njezina potpuna suprotnost – lagana, ubrzana i prisutna u obrisima (Cvijeta i Hinko). Glavni ženski lik romana je Zdenka Podravac, samosvjesna i pametna žena u kasnim dvadesetim godinama koja živi s ocem i bratom u Beču. Zbog očevih dugova i bratovih potreba, odustaje od daljnjeg obrazovanja te zarađuje dajući poduku iz crtanja mladim djevojkama, dok istovremeno slika prema narudžbi. Sebi uskraćuje mnoge luksuze, a jedina stvar koju si priušti odlazak je u kazalište. Tijekom jednog odlaska na operu, upoznaje glavnog muškog lika, Vlatka Urbanića. Vlatko, također u kasnim dvadesetima, bogati je nasljednik s velikim posjedima u Hrvatskoj koji uživa u dokolici u Beču. Igrom slučaja, saznaje da je djevojka koju je upoznao u kazalištu i spasio na ulici od napadača, zapravo sestra njegovog nadređenog iz vojnih dana. Taj susret pokreće radnju romana, koji Truhelka razvija na 150 stranica, a koji će biti predmet analize u radu. Analiza će se temeljiti na narativnim elementima romanse Pamele Regis, a cilj je pokazati kako *Plein air* sadrži sve ključne sastavnice romanse kao ljubavne priče. Istovremeno, radom će se upozoriti na to kako roman nadmašuje okvire jednostavne romanse te razmotriti zašto se *Plein air* smatra punokrvnim hrvatskim feminističkim romanom, odnosno kako se, svojim narativnim i tematskim elementima, taj roman afirmira kao značajan doprinos hrvatskoj feminističkoj književnosti.

3. Romansa kao ljubavna priča

Žanr romanse bio je predmetom mnogih pokušaja definicija tijekom godina, s obzirom na njegovu složenost i široku popularnost. Romansa se često poistovjećivala s jednostavnom ljubavnom pričom, no tijekom vremena su se

razvile različite teorije koje nastoje obuhvatiti raznovrsnost i dubinu ovog žanra. Prema Northropu Fryeu, konvencije romanse vrlo su stabilne i uključuju osnovnu priču koja se nije mijenjala stoljećima, još od antičkih vremena. Za njega, esencija romanse idealizirani je svijet koji je utjelovljen u tekstu (Frye, 1979, 211–212). John G. Cawelti smatra da je ključna karakteristika romanse ne njezin ženski lik, već razvoj ljubavnog odnosa između muškarca i žene te uključuje trajni trijumf ljubavi koja pobjeđuje sve zapreke i poteškoće (Cawelti, 1976, 41–42). Kay Mussell primjećuje da se sve romanse fokusiraju na ljubav, udvaranje i brak te da su dva najvažnija sastojka romanse sretan završetak i polagani razvoj ljubavi između dvaju junaka (Mussell, 1984, 29). Konačno, svi teoretičari romanse slažu se da u romansi postoji prava ljubav između glavnog junaka i junakinje, da priča završava sretnim krajem, obično brakom te da je junakinja iznimno važna za priču.

Prema Pamelii Regis³ romana je fikcionalno prozno djelo koje govori o udvaranju i zarukama jedne ili više junakinja (Regis, 2003, 28). Autorica navodi obvezne narativne elemente koje djelo mora sadržavati kako bi se definiralo kao romana: prikaz društva u kojem započinje udvaranje junakinje i junaka, susret junakinje i junaka, prepreke ujedinjenju junakinje i junaka, privlačnost između junakinje i junaka, objava ljubavi između junakinje i junaka, točka ritualne smrti, prevladavanje prepreka između junakinje i junaka i prosidba/zaruke/vjenčanje. Narativni elementi ne moraju slijediti navedeni redoslijed, ali svi moraju biti prisutni u djelu. Također, Regis u definiciju uključuje i tri opcionalna elementa romanse, a to su izgon protivnika veze junakinje i junaka, preobrazba zlih likova u dobre te vjenčanje, ples ili zabava (Regis, 2003, 38). Analizom romana *Plein air* pokazat će se kako roman sadrži sve obvezne elemente Pamele Regis, dok opcionalni elementi nisu prisutni ili su prisutni u sporednoj priči te su u službi razvoja glavne priče.

3. 1. Prikaz društva u kojem započinje udvaranje junakinje i junaka

Prema Janice A. Radway, svaka priča ispričana u romansi može se smatrati mitom jer je u svakoj knjizi isti slijed događaja koji završava identično. Međutim, svaka romana odmah na početku definira specifično mjesto i vrijeme u kojoj se odvija. Romanse nisu smještene, poput bajki, u neko mitsko vrijeme, već točno ograničavaju vrijeme u kojem se radnja događa (Radway, 1991, 204).

3 Jedan od najpoznatijih pristupa definiranju romanse dolazi od Pamele Regis, koja u svojoj knjizi *A Natural History of the Romance Novel* (2003.) navodi osam ključnih komponenti koje karakteriziraju romansu.

Vrijeme radnje romana *Plein air* kraj je 19. stoljeća, kada su hrvatske zemlje bile dijelom Austro-Ugarske te su, sukladno tome, dominantno pripadale srednjoeuropskim kulturološkim krugovima. Na samom početku romana upoznajemo glavnog muškog junaka, pravnika Vlatka Urbanića koji boravi u Beču. Beč je u to vrijeme glavni grad i centar političkog i kulturnog života Monarhije. Tijekom vladavine Franje Josipa I. (1848–1916) Beč se pretvorio u modernu metropolu: porušene su stare gradske zidine i izgrađene veličanstvene zgrade, a stanovništvo se brzo povećavalo. To je svijet širokih ulica, tramvaja, omnibusa i fijakera, no isto tako, svijet prirode, kako ga je Vlatko opisao:

„Uživao sam u toj zemlji, ali samo u njenoj prirodi i u njezinoj prošlosti, koliko je sačuvana u kamenu i u slici; sadašnjost sa svojim ljudima nije mi po čudi; ne bi htio, tamo živjeti zauvijek.“, (Truhelka, 37).

Vlatko je, naime, dijete ruralnog dijela Monarhije, nasljednik velikog imanja u središnjoj Hrvatskoj, dok mu je Beč samo usputna stanica na povratku s višemjesečnog odmora u Italiji. Iza sebe ima kraću karijeru u vojsci, a nakon završetka prava planira zamijeniti oca i preuzeti upravljanje imanjem u Hrvatskoj. Bezbrizan je, samouvjeren, svjestan svojih potencijala i društvenog položaja. Za razliku od njega, glavna ženska junakinja Zdenka Podravec skromnijeg je podrijetla te živi u Beču s ocem, bivšim poručnikom u mirovini, i bratom časnikom. Zdenka je također u kasnim dvadesetima, emancipirana je i moderna, načitana i umjetnički nadarena. Zbog dugova koje je otac ostavio životom iznad svojih mogućnosti i potreba brata čija plaća časnika nije dostatna za život kakav bi volio voditi, Zdenka se odriče svojih snova i želja za dodatnim obrazovanjem te se posvećuje privređivanju dodatnih sredstava za obitelj. Živi u skromnoj višekatnici s drugim obiteljima skromnog podrijetla i brine za oca i brata. Drži poduku iz crtanja za gospođice, a u slobodno vrijeme slika prema narudžbi. Također, pokazuje empatiju i socijalnu osviještenost prema stanarima u zgradi te nerijetko čuva djecu majki koje rade ili su bolesne. Zanimljivo je Truhelkino poigravanje s prezimenima glavnih junaka jer ona putem odabranih prezimena majstorski naglašava kontraste u karakterima i životnim odabirima likova. Urbanić sugerira mladog urbanog čovjeka koji preferira život u gradu, dok Vlatko zapravo teži boravku u prirodi i povratku na imanje. Isto tako, prezime glavne junakinje je Podravec, a radi se o samosvjesnoj gradskoj ženi koja je u potpunosti adaptirana životu u gradu (iako, pokazat će se, uživa i u ljepotama ruralnog područja). Ono što je jasno vidljivo i naglašeno kod obaju glavnih likova, a što je odlika i drugih Truhelkinih romana (*Zlatni danci*, *Gospine trešnje* i drugi) prisutnost je toplih i funkcionalnih obiteljskih odnosa. Zdenka,

iako suočena s vlastitim osobnim žrtvama, neumorno brine za svoju obitelj, a njezina odgovornost prema ocu i bratu čini ju ključnim nositeljem obiteljske stabilnosti. S druge strane, Vlatko, iako fizički udaljen od svojih roditelja, redovito održava kontakt s obitelji dopisujući se s njima, a posebice sa svojom mlađom sestrom Cvijetom, čime pokazuje duboku povezanost s obiteljskim vrijednostima i ljubavlju prema roditeljima.

O životu srednjoeuropskog društva s kraja 19. stoljeća saznajemo i iz opisa drugih mjesta u kojima se odvija radnja romana, prvenstveno iz opisa Zagreba i Opatije, a koji nam nude uvid u život tadašnje buržoazije. Opatija je 1889. je postala službenim lječilištem Monarhije, a tijekom 1880-ih bilo je sagrađeno više hotela, što je dalo nov poticaj razvoju mjesta. Idealistički je opisana u romanu, kao mjesto odmora, liječenja duše i tijela. Zagrebački gradski život upoznajemo opisom druženja gospode u momačkom stanu:

„Pušilo se, pila se kava, razgovaralo se o sportu, o konjima i psima, o baletu i operi, ponešto o literaturi i vrlo malo o politici. Bijaše i nekoliko časnika, a razgovor se vodio čas hrvatski, čas njemački. Pravo – zagrebačko društvo! Većinom bijaše tu ljudi slabo zanimljivih i po opće ljudskom karakteru i po specijalno narodnom. Društvo, kojemu je fizionomija istrvena, isplinula, bez izrazitih, odlučnih crta. Pričinjahu se kozmopolite, pa ipak – ni to.“, (Truhelka, 62).

Prema Regis, društvo u romansi obično ima nekakvu manu: zastarjelo je, korumpirano ili nepotpuno (Regis, 2003, 36). U *Plein airu* Truhelka iznosi subtilnu kritiku zagrebačke malograđanštine, koju prikazuje kao društvo podloženo vanjskim, a posebno njemačkim utjecajima, što se vidi u uporabi njemačkog jezika i usmjerenju prema germanofiliji. S druge strane, idealizira Vlatkovo rodno mjesto i običaje, kao i ljepotu jadranske obale. Izraženo domoljublje predstavlja konstantu u autoričinu opusu, pri čemu njegovi korijeni sežu u rano djetinjstvo obilježeno odrastanjem u Osijeku uz oca Čeha koji je smatrao da njegova djeca, rođena u Hrvatskoj, trebaju postati dobri Hrvati (Jindra, 1982, 13), što je imalo presudan utjecaj na formiranje njezina nacionalnog osjećaja i identiteta.

3. 2. Susret junakinje i junaka

Prema Regis, susret junakinje i junaka obično se dogodi na početku romana pri čemu se nazire mogući konflikt (Regis, 2023, 40). Vlatko i Zdenka se doista susreću na početku romana, oboje pohode Wagnerovu operu u kazalištu, a Vlatko ju zapazi zbog neobičnosti izgleda i manira te ona odmah pobudi njegovo zanimanje:

„Nijesam znao, koje li je dobi, je li lijepa ili ružna; a sada me to najednoć zanimalo. možda zato, što sam ju vidio samu čekajući jamačno na nekoga, a i ja sam bio sam, samo što nijesam imao koga da čekam.“, (Truhelka, 36).

Iako ga zaintrigira, ne prilazi joj odmah, no sudbina umiješa svoje prste te ju na putu kući ponovno susreće, odnosno herojski spašava od napada pijanaca u mračnoj uličici. Odluči ju otpratiti kući te oni započinju razgovor koji se pretvara u razmjenu mišljenja o ulozi države, umjetnosti, filozofiji te smislu postojanja. Vlatko, nenaviknut na društvo samosvjesnih obrazovanih žena, ostaje duboko impresioniran njome:

„Bješe to prva ženska, na koju sam naišao nakon svoga povratka, i moram priznati, da je uvelike pobudila moju radoznalost. Ovako ne čuh još žive ženske govoriti, ovako oporo, gotovo tvrdo uz onoliko poetičko, da umjetničko osjećanje, uz onoliki žar koji odaje visoko naobražen um.“, (Truhelka, 41).

Mogući budući konflikt nazire se u društvenom položaju likova; od početka romana jasno je da je Vlatko vrlo imućan, dok je Zdenka pripadnica srednjeg sloja društva koja živi daleko od centra Beča, u skromnoj zgradi i stanu. Također, današnjem čitatelju se može učiniti da je Zdenkina inteligencija nešto s čime se malobrojni muškarci mogu nositi te se postavlja pitanje može li se Vlatko s time nositi ukoliko se njihov odnos razvije.

3. 3. Prepreke ujedinjenju junakinje i junaka

Konflikt u romansi je, kako Regis objašnjava, u potpunosti baziran na preprekama koje postoje između junaka i junakinje. Prepreka može biti vanjska, nešto što postoji izvan uma junaka i junakinje, ili unutarnja, psihološke zapreke koje su prisutne unutar junaka. Vanjske prepreke mogu se ticati ekonomske situacije junaka, geografske razdvojenosti ili nekakve druge okolnosti, primjerice prirodne katastrofe. Unutarnje prepreke uključuju stavove, vrijednosti i uvjerenja junaka koji sprečavaju njihovo sjedinjenje (Regis, 2003, 40–41). Površnim pogledom na Truhelkin roman može se učiniti da postoje vanjske prepreke, međutim, no to nije tako. Iako je Vlatko puno imućniji od Zdenke, ostaje dojam da to ipak nije tolika razlika da bi se brak smatrao neprimjerenim ili nemogućim, pogotovo jer je imućnija osoba muškarac. Također, geografska razdvojenost na relaciji Beč–Hrvatska nije problematična, mjesta su dobro povezana vlakom, što je vidljivo iz Vlatkovih čestih putovanja na navedenoj relaciji. Roditelji, kao ni ostali članovi obitelji, koji također mogu predstavljati vanjske prepreke, ne protive se braku. Potencijalne prepreke javljaju se kasnije

u romanu u obliku drugih potencijalnih partnera junaka i junakinje. Vlatkova obitelj ga potiče na posjete obiteljskim prijateljima Pašićima koji imaju dvije kćeri za vjenčanje implicirajući da bi jedna mogla biti Vlatkova odabranica, iako čitatelj odmah jasno vidi iz njegovih razmišljanja da do toga neće doći. Veća prepreka je Zdenkin udvarač, stariji udovac kojeg susreće u Opatiji i koji ju čak i zaprosi, no i ona vrlo jasno daje do znanja da se taj brak neće ostvariti.

Iako bi se, dakle, moglo ustanoviti da postoje neke manje vanjske prepreke u romanu, prvenstveno i naglašeno dominiraju one unutarnje, kako Zdenkine, tako i Vlatkove. Zdenka Podravac prototip je samosvjesne mlade žene feminističke orijentacije u vrijeme kada to još nije bilo ni popularno ni poželjno. Želi izbrisati razlike između spolova, mrzi nepravdu i istinoljubiva je. Iako prema mišljenju drugih predivno slika, zbog manjkavog predznanja i izostanka sustavnog obrazovanja, ona smatra da nije prava umjetnica, već vješta oponašateljica, koje ne stvara samostalno. Preuzima odgovornost za poboljšanje financijske situacije svoje obitelji te ne vidi brak kao opciju za sebe. Zdenkino nepovjerenje i prvotni oprez prema Vlatku proizlazi i iz traume koju je doživjela u prošlosti. Kao osamnaestogodišnjakinja bila je zaručena za mladića koji je tvrdio da mu je ona prva ljubav, no na dan vjenčanja pojavila se njegova ljubavnica s njihovim djetetom. Unatoč nagovaranju okoline, čak i svoga oca, da se unatoč svemu vjenča, a da će se problem nekako riješiti, Zdenka u skladu sa svojim uvjerenjima otkazuje vjenčanje i napušta zaručnika te idućih desetak godina nema udvarača. Tu svoju traumu čak je i naslikala te ju Vlatko, vidjevši sliku i čuvši priču o nesretnoj djevojci na druženju u Zagrebu, povezuje sa Zdenkom te je tako svjestan njezine nesreće od početka pa mu je ona zbog svojih moralnih postupaka još više porasla u očima. Osim ljubavne traume, Zdenka prepreku udvaranju vidi i u vanjskim razlozima. U to je vrijeme bilo uobičajeno da je muškarac stariji od žene, a ona i Vlatko su istih godina, te to prema njezinom mišljenju automatski isključuje udvaranje, mada to Vlatko ne vidi kao prepreku. Također, Zdenku muče i razlike u imovini, premda Vlatkova obitelj ni u jednom trenutku ne doživljava novac kao prepreku ujedinjenju njihove djece s budućim partnerima.

Vlatkove prepreke isključivo su unutarnje. Razvidno je tijekom čitavog romana da Vlatko nije stereotipan muškarac toga doba, već je sklon promišljanju i ponekad kritici površnosti svijeta oko sebe. Kraj 19. stoljeća od žene očekivao je pokornost, pitomost i posvećenost isključivo obitelji te je djelomično zbog izostanka tih očekivanih vrlina Vlatko i privučen Zdenki:

„Sjetih se, zašto su joj želje uzaludne, i ta djevojka izagje ispred mojih očiju velika, divna. Sjetih se mladih djevojaka, što sam ih u životu svom sastajao,

sjetih se njihove ispraznosti, sujete, njihova života bez prave svrhe, njihovih misli, koje se stječu jedino u tom, da se što bolje udadu, pa da uzmognu nastaviti bezbrižan, prozaičan život.“, (Truhelka, 55).

Vlatkove unutarnje prepreke tiču se njegove borbe među društveno nametnutim vizijama uloge žene, supruge, majke i onoga što on osjeća da je ispravno. Na početku romana opisuje ženu kakvu očekuje da će pronaći, no nakon susreta sa Zdenkom, koja je sasvim nešto drukčije, on shvaća da priželjkuje ravnopravnu partnericu punu nekih drugih vrlina, kao što su čestitost, pravednost, intelektualnost, zauzetost za svoje mišljenje. Njegova borba s unutarnjim preprekama, kao i Zdenkina, detaljno je opisana u romanu i završava njihovim svladavanjem, čime je omogućen sretan završetak romana.

3. 4. Privlačnost između junakinje i junaka

Regis opisuje privlačnost kao kombinaciju raznih elemenata: seksualne privlačnosti, prijateljstva, zajedničkih ciljeva i stavova, očekivanja društva i ekonomskih pitanja (Regis, 2003, 42). Većina ovih elemenata može se prepoznati u *Plein airu*. Seksualna privlačnost između likova svakako postoji, iako je ona, uzimajući u obzir vremensko razdoblje u kojem je roman pisan i činjenicu da ga je pisala Truhelka, žena visokih moralnih vrijednosti, samo natuknuta. Najviše se ističe u Vlatkovom promatranju Zdenke, tj. njezinih obrisa, očiju, rumenih obraza, siluete te ponekim dodirima ruku. Zdenka je pri izražavanju takve naklonosti rezerviranija, no i njezina prvotna hladnoća postupno kopni te i ona pokazuje naklonost, prvenstveno toplim pogledima i smiješkom. Bliskost i privlačnost između dvaju junaka stvara se i produbljuje mnogobrojnim razgovorima i razmjenom misli o vrednotama života i umjetnosti, filozofiji i glazbi. Vlatkovo prihvaćanje emancipirane žene također pridonosi produbljivanju odnosa između dvaju likova i stvaranju čvrste veze.

3. 5. Točka ritualne smrti

Prema Regis, točka ritualne smrti označava trenutak kada se čini da je ujedinjenje junaka i junakinje nemoguće te da je prepreke nemoguće prevladati (Regis, 2003, 42). Frazu „točka ritualne smrti“ uveo je Frye opisujući kako komedije prolaze potencijalno tragičnom krizom približavajući se kraju priče (Frye, 1979, 204). Točka ritualne smrti u *Plein airu* Vlatkovo je zatajenje Zdenke pred obiteljskim prijateljima. Tijekom šetnje Bečom sa Zdenkom, Vlatko ugleda dvije gospođice Pašić čiju je kuću, na majčin nagovor, revno pohodio dajući povoda svima misliti da bi mogao jednu od njih oženiti. Iako zapravo nije bio

zainteresiran ni za jednu od njih, pobjojao se što će one pomisliti vidjevši ga sa Zdenkom te ih na ulici ignorira i pokuša odvući Zdenki pozornost s njih. Zdenka shvaća što se dogodilo te od toga trenutka ne želi više nikakve (romantične) susrete s Vlatkom. Tijekom Vlatkova djelomično iskrenog objašnjavanja događaja Zdenka mu otvoreno kaže svoje mišljenje o njemu: da ga je smatrala umnim, odgojenim i obrazovanim muškarcem, što je on svojim postupcima doveo u pitanje. Također, pojašnjava što ona očekuje od svog budućeg partnera:

„No ja vam kažem, da ja nijesam žena, koja strpljivo čeka, dok ju muž udostoji, da joj ponudi ruku i srce. I ja u sebi osjećam slobodu, da pokažem svoja čuvstva: osjećam svojim pravom zahtijevati od muža, da mi riječima nedvoumno potvrdi, što je pogledima i vladanjem svojim pokazao, i ne dopuštam nikomu, da se sa mnom i mojim srcem poigra i našali.“, (Truhelka, 89).

Iako nitko ne umire doslovno, umire Zdenkina vizija koju je dotada imala o Vlatku. Istovremeno, Vlatko vjeruje da je i njegova ljubav prema Zdenki mrtva, što će se u nastavku romana pokazati netočnim.

Nakon rastanka koji se čini konačnim, Vlatko se vraća u Hrvatsku i posvećuje radu na imanju, a Zdenka ostaje u Beču i vraća se svojim dužnostima. Vlatkov ponos povrijeđen je te se u njemu izmjenjuju stanja prezira, gnjeva i potpune praznine. Iako svjestan svoje pogreške, pokušava se opravdati argumentom (općeprihvaćenim u to vrijeme) da je on muškarac te kao takav ima pravo ne otkriti svoje osjećaje odmah i sam odlučiti hoće li neko poznanstvo izrasti u trajnu zajednicu ili će se galantno povući ako procijeni da osjećaji nisu dovoljno jaki. Zdenkinom prozivkom uskraćeno mu je to pravo. U jednom trenutku pokušava opravdati Zdenkine postupke tumačeći ih reakcijom na traumu koju je proživjela kao djevojka (zaručnikova prevara), no ubrzo se ponovno javlja ponos i sebi ljublje koje mu ne dopušta priznati da je upravo on zaslužan za nastalu situaciju. Svoj stav potvrđuje tijekom nadolazeće godine tvrdoglavim ignoriranjem Zdenke na ulici u Beču i njezinog brata Hinka u vlaku na povratku kući u Hrvatsku. Nekoliko mjeseci kasnije Vlatkova obitelj odlazi na odmor u Opatiju, dok on ostaje upravljati imanjem. Ubrzo ga sestra Cvijeta pozove da im se pridruži, pišući mu o prekrasnoj slikarici koju je upoznala tamo. Shvativši da je riječ o Zdenki, Vlatko se dugo lomi, no naposljetku odlazi i ponovno susreće Zdenku. Tijekom njihovih susreta i kurtoaznih razgovora bjelodano je da i dalje imaju osjećaje jedno za drugo, no ponos i prkos im ne dopuštaju da razriješe svoj odnos u pozitivnom smjeru. Također, u Opatiji se pojavljuje prethodno spomenuta vanjska prepreka u obliku Zdenkina udvarača, koja biva vrlo brzo uklonjena (Zdenkinim odbijanjem bračne ponude), ali ljubomora koju Vlatko iskazuje prema udvaraču ponovno pokazuje silinu njegovih osjećaja.

3. 6. Prevladavanje prepreka između junakinje i junaka

Paralelno s ljubavnom pričom Zdenke i Vlatka, odvija se ljubavna priča njihovih najbližih, Zdenkinog brata Hinka i Vlatkove sestre Cvijete. Njihova ljubavna priča antiteza je prvog jer je lagana bez komplikacija i prepreka; brzo se odvija te dovodi sretnom završetku, tj. vjenčanju. Započinje njihovim susretom u Opatiji, ljubavlju na prvi pogled, zarukama u roku od nekoliko tjedana i skorim vjenčanjem. Upravo njihov odnos i događaji vezani za njihovu romansu stvaraju kulisu za početak prevladavanja prepreka između glavnih junaka.

Naime, zahvaljujući novonastalom odnosu između Cvijete i Hinka, Vlatko i Zdenka primorani su provoditi mnogo vremena zajedno, što otvara mogućnost razgovora, potencijalnog razrješavanja nesporazuma iz prošlosti te svladavanja prepreka koje su se činile nepremostivima. Prema Regis, suvremene romanse sadrže više unutarnjih prepreka, no vanjskih te je zadatak obaju junaka da ih prevladaju (Regis, 2003, 45). Prva Zdenkina unutarnja prepreka, koja se tiče nje same kao neostvarene umjetnice, razbijena je tijekom svadbenog pira kada ona dobije javno priznanje svih prisutnih (među njima i muškaraca intelektualaca, što je važno za razdoblje o kojemu je riječ) za Cvijetin portret. Druga prepreka nepovoljno je mišljenje o Vlatku koje se polako mijenja njegovim postupcima, najprije njegovim prihvaćanjem braka Cvijete i Hinka, za koji je ona mislila da će se protiviti iz materijalnih razloga. Dakle, katarza se događa nakon Vlatkova oslobađanja od predrasuda o superiornosti muškoga spola i Zdenkina suočavanja s prošlošću. Konačna Zdenkina predaja dolazi nakon što ona strada u nesreći: Vlatko ju spašava, pokazuje veliku brigu oko nje, shvaća da je pogriješio u prošlosti, priznaje joj to i želi se iskupiti:

„Što se to dogodilo? Nije li blizu bilo nešto užasna, nepopravljiva, nešto, što bi mene učinilo sasvim nečim drugim? Kriv biti smrti čovjeka, čovjeka, koji je momu srcu najdraži na svijetu; ne vidjeti ga više, ne gledati, ne slušati, da bude mrtva lica, sklopljenih očiju, koje da više nikad ne progledaju; pomodrijelih usana, koje više ne progovaraju, požutjelih ušiju, koje me više ne čuju, kad govorim da ga ljubim!“ (Truhelka, 154).

3. 7. Objava ljubavi između junakinje i junaka

Prema Regis, objava ljubavi u romansi može se dogoditi u različitim dijelovima romana. Ona može biti na početku, pa onda govorimo o ljubavi na prvi pogled ili na kraju, kada je konačno prevladana prepreka koja je mogla biti i nemogućnost izražavanja ljubavi jedno za drugo. Također, objava ljubavi može biti odvojena, ljubav prvo može objaviti jedno, a zatim drugo (Regis, 2003,

42–43). U romanu *Plein air* Vlatko je taj koji prvi opisuje svoju ljubav prema Zdenki sredinom romana:

„Ono što je bilo megju nama, ono nešto slatko, ali plaho i bojažljivo, otkrilo mi se: tajna simpatija, koja je u mene naglo rasla do tople, iskrene ljubavi. Samo jedno mi je mutilo sreću: sumnja, da li ona i mene ljubi.“, (Truhelka, 77).

Međutim, ubrzo posumnja da je ono što je on smatrao ljubavlju bila više međusobna simpatija koju je, nakon zatajenja pred drugima, Zdenka bjelodano objasnila. U tom trenutku Vlatko osjeća istovremeno tugu i ljutnju, a najviše gnjev što je ona sve otvoreno iznijela te smatra da je tim činom ugasila njegovu ljubav, ako ju je i osjećao. Događaji koji slijede pokazat će da ljubav nije ugašena ni s jedne strane, a nakon brojnih peripetija, objava ljubavi dolazi tek pri kraju romana:

„Zar vi zbilja mislite, da je to žrtva? Zar vi ne shvaćate, da sam vas ljubio i prije i u onom času najvećma, kad sam vas uvrijedio? I vi mene odbijate, vi me prezirete; - ta to je vaše pravo, zaslužio sam to, nu ja sam se ipak nadao, da će vas napokon ženska blagost i smilovanje svladati i skloniti, da se smilujete mužu, koji više ne pozna druge sreće, nego da se predade.“, (Truhelka, 157).

Iako se Zdenka dugo opirala priznati prave osjećaje, nakon Vlatkova izljeva ljubavi, i ona konačno popušta i izražava svoju privrženost junaku:

„Ne mogu više da se otimljem – protuži ona bolno – snaga mi malaksala, slomljena su mi krila; što je prije bio moj ponos – moja samostalnost – neodvišnost – to je slomljeno!“ (Truhelka, 158).

3. 8. Prosidba, zaruke, vjenčanje

Prema Regis, u romansi je prisutna ili prosidba, zaruke ili sam čin vjenčanja. Moguća su oba scenarija, da junakinja zaprosi junaka ili obrnuto, a prosidba se može odviti i više puta (Regis, 2003, 46). Prosidba i zaruke u romanu *Plein air* događaju se na samome kraju, iako je ljubav i privrženost izražena nešto ranije. Međutim, trebao je proći period razdvojenosti junaka i junakinje (u kojem se junakinja oporavljala od fizičke ozlijede i dala oboma vremena da budu sigurni je li odluka ispravna). Također, junakinja je na kraju i dalje oklijevala jer je smatrala da postoji još jedna moguća prepreka, a to je prihvaćanje Vlatkove majke. Vrlo brzo se i ona uklanja, naime, to i nije bila stvarna prepreka jer majka, nakon prvotnog iznenađenja, nema ništa protiv zaruka i braka te toplo prihvaća snahu. Nakon toga, Vlatko odlazi u Beč i zatraži Zdenkinu ruku od njezina oca. Roman završava u Truhelkinu stilu – toplom obiteljskom scenom smještenom u božićno vrijeme na hrvatsko selo gdje saznajemo da su Vlatko i Zdenka vjenčani te da imaju i potomstvo – troje djece.

Vjenčanje kao opcionalni element romanse događa se u priči Cvijete i Hinka te je zapravo podloga događajima koji vode ujedinjenju Vlatka i Zdenke. Tijekom priprema za vjenčanje i samog vjenčanja događa se mnogo toga što vodi k njihovom pomirenju. Najprije Vlatko načuje razgovor Zdenke i Cvijete koji mu omogućuje da bolje razumije Zdenkin oprez prema muškarcima i pokaže kojim putem treba ići da bi ponovno stekao njezinu naklonost. Nadalje, Vlatko se u jednom trenutku poreže, pri čemu svjedočimo Zdenkinu izljevju nježnosti dok ga previja. Tijekom svadbene večere Zdenkin umjetnički rad priznat je i istaknut što dovodi i do njezine istinske vjere u svoj talent. Na kraju, u događajima koji su uslijedili nakon svadbenog pira, Zdenka strada tijekom vožnje kočijom i, misleći da je mrtva, Vlatko konačno verbalizira svoje osjećaje prema njoj. Dakle, iako vjenčanje nije čin između glavnih likova, on je kulisa koja im pomaže da (ponovno) pronađu put jedno do drugog.

4. *Plein air*: romana s porukom

Analizom romana, a vodeći se narativnim elementima romanse Pamele Regis, može se nedvojbeno zaključiti da *Plein air* pripada žanru romanse kao ljubavne priče. Međutim, svesti *Plein air* samo na romanu, bilo bi pogrešno i površno, s obzirom na dubinu poruke koju roman donosi, kao i na neke druge elemente prisutne u romanu.

Roman je pisan u prvom licu i prva je dosljedno provedena autodijegetička pozicija u hrvatskom romanu 19. stoljeća, ali iz perspektive muškarca i njegov pogled na emancipiranu ženu (Nemec, 1994, 248). Pripovijedanje u prvom licu uobičajena je karakteristika romanse, međutim ono što iznenađuje u Truhelkinu feminističkom romanu činjenica je da je pripovjedač glavni junak. Muškarčeva perspektiva u prvom je planu: u njegovim razmišljanjima saznajemo o njegovu intelektu, osjećajima i postupcima, ali i o karakteru drugih likova. Netipični muški lik u romansi Vlatko Urbanić daje svoju, subjektivnu sliku svijeta koja je u početku prožeta uvjerenjima o podređenosti suprotnog spola. Slučajni susret s emancipiranom Zdenkom toliko ga zaintrigira jer se nikad prije nije susreo s intelektualkom koja mu je u razgovoru u najmanju ruku ravnopravna, a često i dominantna. Vrlo je zanimljiv Truhelkin muški razvoj lika, od nesigurnog osjećajnog muškarca koji sve propituje i voli filozofirati, inferiornog u razgovoru s junakinjom (što ga istovremeno odbija i privlači Zdenki), do muškarca koji preuzima odgovornost i shvaća vrijednost prave žene u životu. Zanimajući nametnuta pravila pri izboru žene za ženidbu (primjerena dob, materijalna pozicija žene, odlike karaktera poput pokornosti), Vlatko bira put svoga srca. Još

jedna vrijednost ovog djela kojom Truhelka pokazuje svoju umješnost u pisanju stvaranje je romana u kojem je glavni lik žena, ali viđena muškom perspektivom, tako da čitatelj zapravo nema dojam da je junak pripovjedač. Međutim, vrlo je dvojbeno je li pripovjedač zamisliv u povijesnom kontekstu romana ili je on samo projekcija Truhelkinih osobnih želja.

Nadalje, mnogi kritičari romanse zamjeraju brisanje junakinje, dok u *Plein airu* Truhelka radi suprotno, ona stvara junakinju. Prvi put u hrvatskoj književnosti prisutan je lik intelektualno superiorne žene koja odlučno zastupa ideju o ženskim pravima, čime je Truhelka uspjela stvoriti jedan od prvih feminističkih romana u hrvatskoj književnosti. Nositeljica radnje je Zdenka, netipičan ženski lik, dok nasuprot njoj Truhelka stavlja lik Cvijete kojim je prikazala očekivano ponašanje žena krajem 19. stoljeća. Odmalena je djevojka pripremana za brak i majčinstvo; na ples ide kako bi upoznala udvarače; prva ljubav odmah završava brakom. Pored Cvijete kontrast Zdenkine jake osobnosti još je više naglašen i čitatelju je jasno da je junakinja zaista nešto posebno. Iako su neki Truhelkine romani završavali junakinjinim ustrajanjem na idealima do kraja (*Tugomila, Vojača*), Zdenka ipak pomiruje u sebi narativ o dužnosti (supruga i majke) i narativ o ženskim pravima, što se ne doživljava kao poraz junakinje, već kao njezin osobni izbor.

Konačno, važan aspekt romanse kao ljubavne priče njezina je poruka. Žanr romanse bio je žestoko kritiziran 1970-ih i 1980-ih, kada su feministice tvrdile da romansa nije žanr nad kojim žene imaju kontrolu jer se brak slavi kao jedini ženski uspjeh te se ne pokazuje što žena može izvan te zajednice. Truhelka u svojim djelima, pa tako i u romanu *Plein air*, propituje muško-ženske odnose, bavi se ženskom emancipacijom i obrazovanjem, ulazi ispod površine te propituje mušku percepciju žene što vrlo često prate nesporazumi, ponekad veći, ponekad manji, baš kao i privlačnost te međusobna odbojnost (Ivon i Blažinović, 2016, 51–72). Ni u jednom trenutku junakinja u romanu nije podređena junaku, dapače, često ostavlja dojam superiornosti i čitatelj do samoga kraja ne može ocijeniti hoće li roman završiti sretnom ljubavnom pričom ili će emancipirana žena ustrajati do kraja u svojim uvjerenjima (ponekad i zabludama). No, Truhelka je u svim romanima naglašavala tradicionalni svjetonazor i važnost obitelji, pa tako i u ovom romanu pobjeđuje kompromis, tj. ženska odluka o pravu na slobodu i obiteljsko zajedništvo kao okvir unutar kojega se žena može razvijati, uz ulogu supruga i majke. Ono zbog čega je roman toliko bitan i sjevremen ključna su pitanja koja on postavlja, a koja su relevantna ne samo za njegovo vrijeme, već i za širi društveni i kulturni kontekst. Roman istražuje teme koje

su univerzalne i koje se odnose na temeljne aspekte ljudske prirode, identiteta, ljubavi, slobode i društvenih normi. Truhelka je putem lika Zdenke zapravo postavljala pitanja koja su nju mučila krajem 19. stoljeća. Razdoblje je to kada dolazi do sve veće emancipacije žena diljem svijeta, pa iako žene neće dobiti pravo glasa u Hrvatskoj sve do 1945., one su ostvarivale vrlo važnu ulogu u društvu, a Truhelka u romanu propituje upravo tu ulogu te inzistira na ideji da je moguće uskladiti obrazovanje i obiteljski život naglašavajući kako žena može biti uspješna i u profesionalnom i u privatnom životu. Tu važnu poruku uputila je ženama u posljednjem poglavlju svog epistolarnog romana *U carstvu duše*, u kojemu naglašava da djevojka ima pravo izbora, da se može, ali ne mora vjenčati te da treba birati partnera iz ljubavi, a ne samo iz koristi (Truhelka, 2010, 259). Važno je napomenuti da se u ovom pristupu iščitava i Truhelkina osobna sudbina, osobito njezin status učiteljice u vrijeme kada ženama u obrazovnom sektoru nije bilo dopušteno imati obitelj. Žene koje su se vjenčale gubile su pravo na rad, a obitelj i karijera bile su smatrane nespojivima. Truhelka stoga nije samo feministička književnica, već i zagovornica ravnopravnosti i slobode, ne samo za sebe, nego i za cijeli ženski spol.

5. Zaključak

Promatrajući životni put Jagode Truhelke do pojave romana *Plein air* (u trenutku objave imala je 33 godine), razvidno je da je autorica u roman utkala vlastite osobne stavove, životna iskustva i osjećaje. Naglašeni domoljubni elementi u romanu odraz su njezinih vlastitih iskustava: odrasla je u okolini koja je podržavala domoljublje, a i ona sama uvijek je srčano naglašavala ideje ilirizma i radila na njegovanju hrvatskog jezika. Poruku važnosti stjecanja obrazovanja svjedočila je vlastitim životom, odnosno široku naobrazbu stekla je od oca učitelja u Osijeku, kasnije putem utjecaja učiteljica Magdalene Šrepl i Marije Jambrišak, a bila je i jedna od prvih žena koja se upisala na zagrebačko sveučilište. Ljepotu i važnost rada s djecom, suptilno provučenu u romanu, spoznala je pedagoškim djelovanjem u školama u Osijeku, Gospiću, Zagrebu, Banjoj Luci i Sarajevu. Romantični odnosi prisutni u romanu možebitno su projekcije njezinih vlastitih, nikad u potpunosti ostvarenih emocionalnih veza. Međutim, važnost ovog romana prvenstveno se očituje u njegovoj izraženoj angažiranosti u pitanjima rodne ravnopravnosti i ženskog osnaživanja.

Glas Zdenke Podravac u romanu *Plein air* glas je Jagode Truhelke i svih (hrvatskih) žena koje su živjele krajem 19. stoljeća, u vremenu velikih društvenih promjena (industrijalizacije, gospodarskih kriza, nastanka proletarijata

itd.), suočenih s novim ulogama u društvu, no i dalje bez prava glasa i u podređenom položaju. Razdoblje je to nepovoljnih okolnosti za postizanje ženske ravnopravnosti, čega je Truhelka bila svjesna, te je odlučno djelovala unutar takvog društva iznalazeći načine kako postići promjene. Djelovala je dvojako: društvenim angažmanom i književnim radom. Zalagala se za bolje uvjete školovanja siromašnih učenica i osnivanje ženskih internata, aktivno je sudjelovala u radu ženskih udruženja u Sarajevu i Zagrebu, držala je predavanja o zaslužnim hrvatskim ženama poput Marije Jambrišak, Milke Trmina, Ivke Kralj-Milanov, Regine Levi (Jindra, 1982, 41). U njezinu književnom stvaralaštvu (snažni) ženski likovi u pravilu zauzimaju središnje mjesto, od odraslih žena, poput Zdenke iz *Plein aira*, te Vojače i Tugomile iz istoimenih djela, kojima pokazuje složenost ženskih karaktera i društvenih očekivanja, do djevojčice Anice iz *Zlatnih danaka*, kojom pokazuje prve izazove s kojima se suočavaju žene u oblikovanju svog identiteta. Unoseći žensku vizuru u književnost maskulinog društva svoga vremena, Jagoda Truhelka značajno je obogatila hrvatsku književnost te postavila temelje za daljnju afirmaciju ženskih prava u književnosti i društvu.

Popis izvora i literature

- Cawelti, John G. (1976) *Adventure, Mystery, and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture*. Chicago: University of Chicago Press
- Detoni Dujmić, Dunja (1998). *Ljepša polovica književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska
- Frye, Northrop (1979). *Anatomija kritike*. Zagreb: Naprijed
- Ivon, Katarina (2023). *Jagoda Truhelka: poetika na margini*. Zagreb: Ljevak
- Ivon, Katarina; Blažinović, Josipa (2016). Kako bih mogla da budem dobra ili o ženskom pismu Jagode Truhelke. *Magistra Iadertina*, sv. 11. br. 1, p. 51-72.
- Jindra, Ranka (1982). *Jagoda Truhelka. Pedagoški i društveni rad (1864 - 1957)*. Zagreb: Školske novine
- Mussell, Kay (1984). *Fantasy and Reconciliation: Contemporary Formulas of Women's Romance Fiction*. Westport, Conn.: Greenwood Press
- Nemec, Krešimir (1994). *Povijest hrvatskog romana od početka do kraja 19. stoljeća*. Zagreb: Znanje
- Radway, Janice A. (1991). *Reading the Romance: Women, Patriarchy, and Popular Literature*, Chapel Hill: University of North Carolina Press
- Regis, Pamela (2003). *A Natural History of the Romance Novel*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Truhelka, Jagoda i Milčinović, Adela (1997). *Izabrana djela*. Zagreb: Matica hrvatska
- Truhelka, Jagoda (2010). *U carstvu duše*. Zagreb: Naklada sv. Antuna; Nova stvarnost

Truhelka's *Plein air* – A Feminist Romance?

Summary

The name of Jagoda Truhelka in Croatian literature is most commonly associated with her work in the field of children's literature, primarily due to the success of her children's novel *Zlatni danci*. However, her literary oeuvre is much broader and thematically more diverse, encompassing a wide range of genres and motifs. One of the more significant, yet often overlooked, parts of her body of work is the psychological novel *Plein air* (1897), which stands out as one of the earliest works that anticipates key developments in Croatian modernism. This paper aims to demonstrate, by analyzing the narrative elements of romance as discussed by Pamela Regis, how *Plein air* incorporates all the essential components typical of a love story, while also showing that the novel extends beyond the boundaries of a simple romance, engaging instead with more complex issues, thereby asserting itself as one of the important feminist novels in Croatian literature.

Keywords: Jagoda Truhelka, Pamela Regis, *Plein air*, romance.